

виступає оферта, яка обов'язково містить істотні умови договору та виражає намір особи, яка зробила пропозицію укласти електронний договір (надалі – оферент) вважати себе зобов'язаним у разі її прийняття. Особливістю електронних договорів є те, що і оферта, і акцепт направляються сторонами електронного договору в електронній формі. Електронний договір вважається укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти такий договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції (акцепту) в порядку, визначеному пунктом шостим ст. 11 Закону.

Список бібліографічних посилань:

1. Рассолов И. М. Электронная торговля и электронные платежи в свете нового российского законодательства. *Ученые труды Российской академии адвокатуры и нотариата*. 2014. № 4. С. 98–99.
2. Алексеев И. Электронная торговля: правовые проблемы предпринимательской деятельности в Интернете. *Юрист*. 2000. № 3. С. 43–45; Терещенко Л. К. Правовое регулирование электронной коммерции. *Юридический мир*. 2001. № 10. С. 36–42.
3. Об электронной торговле: типовый закон ЮНИСТРАЛ 1996 г. URL: http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/electcom/05-89452_Ebook.pdf.
4. Directive 98/48/EC of the European Parliament and of the Council of 20 July 1998 amending Directive 98/34/EC laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations. *Official Journal of the European Communities*. L 217, 05/08/1998. P. 0018–0026.
5. Перечень терминов, краткое описание процедур и договоренностей, принятых в рамках ВТО // Всемирная торговая организация: документы и комментарии/под ред. С. А. Смирнова. М., 2001. С. 126.
6. Савельев А. И. Лицензирование программного обеспечения в России: законодательство и практика. М.: Инфотропик Медиа, 2012. С. 183.

Одержано 28.04.2017

УДК 347.1

Роман Богданович Шишка,

в.о. завідувача кафедри галузевих правових наук
Київського університету права НАН України,
доктор юридичних наук, професор

**ЩОДО УНІВЕРСАЛІЗАЦІЇ ПРИВАТНОГО ПРАВА:
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ**

Після другої світової війни розвиток суспільства характеризується глибокими змінами, що спричинені глобальними трансформаціями на мікро- і макrorівнях. Із зростанням загроз та небезпек вироблено універсум колективної безпеки, стандарти в певних сферах діяльності, а за ними форми економічного, політичного співробітника та його гуманітарного супроводу. Економічні, соціальні гуманітарні та інші стандарти прав людини, які передбачені міжнародними актами, об'єктивні економічні закономірності, а також свободи руху товарів, інвестицій, інтелектуальної власності та робочої сили зумовили потребу створення та підтримання єдиного правового простору у приватній сфері.

Це частина глобалізації – загального і багатогранного процесу, культурної, ідеологічної, економічної та правової інтеграції держав, державних об'єднань, національних інтересів

та етнічних єдностей, як об'єктивного явища сучасної цивілізації задля її майбуття. Вона характеризується такими аспектами: 1) інтернаціоналізацією; 2) лібералізацією, зокрема усуненням торговельних бар'єрів, мобільністю інвестицій та розвитком інтеграційних процесів; 3) вестернізацією, як екстраполяцією західних цінностей у світі; 4) детериторізацією як транснаціонального процесу зменшення значимості державних кордонів.

Проявились дві очевидні тенденції правового розвитку: перша це універсалізація права з метою створення загального правового порядку на основі позитивного досвіду вирішення назріваючих проблем і тактичних завдань. Її призначення – зближення міжнародного та національного права, застосування загальноприйнятих принципів і норм міжнародного права у внутрішньому праві; друга – диференціація права, посилення його прикладної ролі у визначенні механізмів вирішення національних проблем та, як наслідок, – прийняття законів під конкретне завдання (про види товариств і партнерств, нанотехнології, медіацію тощо). Йдеться про концепт¹ універсалізації приватного права як встановлення, регулювання та охорони і захисту приватних прав – основи створення єдиного правового простору у приватній сфері.

Сучасний етап глобалізації права характеризується переоцінкою пріоритетів правового регулювання, зростанням міжнародної і національних правових систем, інтернаціоналізацією правової науки як доктринальної основи цих процесів. Завдяки практиці міжнародних судів різко неймовірно зросла роль міжнародного приватного права, що пов'язують із відродженням його фундаментального принципу – «верховенства права». Це забезпечує також еластичність права, завдяки якій згладжуються принципові розбіжності, встановлюються перехідні періоди для запровадження окремих положень норм міжнародного права.

Проблеми державно-правової уніфікації та універсалізації в доктрині розвинуті з позицій двох протилежних типів праворозуміння: юснатуралізму (природно-правового) та позитивізму (легізму). Проте більшість міжнародних правових актів, основних актів зарубіжних країн в результаті їх конвергенції мають положення, що стосуються як першого так і другого підходів. Це стало підґрунтям для виділення ще однієї концепції універсалізації, а саме синтетичної чи лібертарно-юридичної.

Універсалізацією розуміють як прагнення до цілісності, форму мислення, яке вважає універсум як цілісність та намагається з цього постулату зрозуміти і вивести одиничне. Наразі глобалізація – побудова нової єдності світу, де провідним є інтенсивне поширення економіки, політики і культур розвинених країн у багатоманітному просторі зокрема відсталих країн та що розвиваються.

Для універсалізації приватного права більш придатна теорія юснатуралізму («природно-правового» праворозуміння), яка виходить із протиставлення права і закону та того що правом є змістовні вимоги природного права (справедливості). В її основі ідея про те, що всі існуючі правові норми повинні ґрунтуватися на об'єктивних началах, підставах, які не залежать від волі людини (суспільства). Вона спрямована на пошуки особливої реальності права, зведеної до реальності державно-владних установлень та тісно пов'язана з ідеалістичним світоглядом. При зміні останнього вона може мати певні відмінності.

¹ Полісемізм терміну «концепт» ми приймаємо за його правову основу тлумачення як: інноваційна ідея, що містить в собі творчий сенс; породження конкретної культури чи суспільства, що існує виключно в силу того, що люди згодні діяти так, ніби воно існує, або згодні слідувати певним умовним правилам чи вміст якогось поняття.

Окремі інститути цивільного права, зокрема деліктні зобов'язання побудовані все-таки на логістичній доктрині, що є правильним для позитивістського забезпечення майнових та окремих немайнових прав людини. Тож притаманний природному праву генетичний код забезпечує гуманізацію правопорядку як його смисл, в межах якого варіюються критерії оцінки правопорядку з огляду на можливий диспозитивізм та його кореляти.

Проявами універсалізації сучасного права є: гармонізація як приведення до єдиних стандартів нормативної бази в рамках національних правових систем, що забезпечує їх зближення в різних сферах, зокрема правотворчості, правозастосуванні, правоохоронній діяльності, правосудді; правова уніфікація як введення до національної правової системи держав нових, одноманітних правових норм, які регулюють певну сферу суспільних відносин. Насамперед йдеться про договірне регулювання суспільних відносин де достатньо типологічних та загальних уніфікованих правил та принципів. Такі уніфіковані акти або одноманітно регулюють суспільні відносини замість розбіжностей у національних законодавствах, або забезпечують основу для цього. Їх основою є двосторонні або багатосторонні міжнародно-правові акти універсального або регіонального характеру: конвенції, угоди або типові закони зокрема модельні кодекси, директиви та регламенти, що передбачають одноманітне застосування у їх державах-учасниках.

Не слід забувати і таку форму універсалізації права як поширення практики юридичних відділів транснаціональних компаній на всіх підрозділи. З одного боку вони відображають об'єктивні міжнародне приватне право (об'єктивна складова), а з другого політику ТНК та їх провідних юристів (суб'єктивна складова).

Практикується прийняття модельних рекомендаційних законодавчих актів, наприклад Модельного цивільного кодексу для країн СНД, в розробці проекту якого окрім вчених-цивілістів країн СНД приймали участь фахівці з Франції, Голландії, Великобританії, США.

В країнах ЄС проявом уніфікації правових норм є регламенти як джерело права ЄС, що на відміну від директив, є не лише обов'язковим для держав-членів ЄС, але й універсальними в межах всього ЄС. Згадані директиви мають рекомендаційний характер.

Гармонізації приватного права розглядається як більш м'яка чи уніфікація форма правової інтеграції, яка забезпечує правову інтеграцію, тобто має обслуговуючий характер.

Відносно самостійним напрямом універсалізації права є стандартизація взагалі, а у правовій сфері зокрема. Самі стандарти є правовими нормами, які встановлюють звичайні вимоги до об'єктів приватних прав. Правові стандарти, зокрема у сфері прав людини, забезпечують приведення національного права у відповідність до міжнародно-правових стандартів. Такі стандарти характерні для міжнародного гуманітарного права, насамперед щодо основних прав і свобод людини та їх забезпечення і захисту. Вони – орієнтири захисту прав і свобод людини в рамках національних правових систем.

Як засіб універсалізації права визнано імплементацію – здійснення комплексу заходів, які спрямовані на визнання юридичної сили і організаційне забезпечення здійснення міжнародних норм усередині держави. Імплементація як засіб універсалізації національного права припускає сприйняття і запозичення принципів і норм міжнародного права з подальшим впровадженням в рамках національної правової системи. Імплементація – виконання міжнародно-правових норм та включення їх у систему національного права. Вона охоплює інкорпорацію, коли юридичні формулювання міжнародних угод та договорів без змін входять до системи внутрішньодержавного права, трансформацію, коли має місце деякі зміни тексту без зміни його сенсу у відповідності з правовими традиціями юридичної техніки, та юридичну «відсилку», яка відсилає безпосередньо до першоджерела, тобто до міжнародного договору та угоди.

Серед вказаних засобів універсалізації приватного права виділяється адаптація права як ряд заходів законодавчого і організаційного характеру, що спрямовані на створення відповідних умов в рамках національного права, до наближення до регіональних і міжнародних правових стандартів. Вона наразі забезпечує відповідність національної правової системи України європейському праву (комунітарному праву).

В цивілістиці набув популярності термін «апроксимація» – засіб, який спричиняє універсалізацію національного права, як його наближення і зближення правових систем. Вона є поширеним прийомом інтеграції правових систем в умовах вільного ринку, інформаційної структури суспільства та комунікаційних технологій. Її ще іменують «регулятивною конвергенцією».

Розбіжності в адаптації норм міжнародного права в правовій системі держав-реципієнтів в умовах глобалізації проявили тенденцію конвергенції (гармонізації) міжнародного та національного права і напрацювання загальних, універсальних соціальних, економічних та правових цінностей. Останні стають предметом регулювання, охорони, а в разі необхідності і захисту галузей права. На цьому тлі формуються інтегровані галузі права, а ще більше спеціальні курси у вищих навчальних закладах, іноді навіть штучні.

Одержано 27.04.2017

УДК 347.1

Олеся Олександрівна Отраднава,

професор кафедри цивільного права,

заступник декана з наукової роботи

та міжнародних відносин юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

доктор юридичних наук, доцент

ДОГОВІР ПРО ФІНАНСУВАННЯ СУДОВИХ ВИТРАТ У СПРАВАХ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ПОЗАДОГОВІРНОЇ ШКОДИ – НОВІТНІЙ ТРЕНД СУЧАСНОЇ ЄВРОПИ

Будь-який судовий процес – «задоволення», за яке треба платити. Подання позову до суду пов'язано із певними витратами, які іноді можуть досягати значного розміру. Позивач сплачує судовий збір, послуги адвоката або іншої особи, що надає правову допомогу, оплачує послуги експертів, процес збирання доказів зі свідків тощо. Відповідач також несе витрати на правову допомогу, а також інші витрати, пов'язані із його участю у судовому процесі.

Стаття 79 Цивільного процесуального кодексу України, крім судового збору, відносить до судових витрат витрати на правову допомогу; витрати сторін та їх представників, що пов'язані із явкою до суду; витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, експертів та проведенням судових експертиз; витрати, пов'язані з проведенням огляду доказів за місцем їх знаходження та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи; витрати, пов'язані з публікацією в пресі оголошення про виклик відповідача. А якщо додати сюди витрати, які не мають безпосереднього грошового вигляду, але врешті призводять до втрати грошей (часові витрати, втрачені можливості тощо), то виходить, що вступ до цивільного процесу вимагає неабияких вкладень.